Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Тема 13. Практики країн ЄС у сфері створення та реалізації ефективних стратегій безпеки

Навчальна дисципліна «Дослідження економічної безпеки ЄС»

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Erasmus+ Jean Monnet Module «EU Economic Security Studies» · Project № 101175872 (Грантова угода № 101175872)

План лекції та результати навчання

Co-funded by the European Union

1. Багаторівневий підхід: ЄС – держава – суспільство
2. Типологія національних моделей безпеки
3. Північна модель: Фінляндія та Швеція
4. Східний фланг: Польща та країни Балтії
5. Великі держави: Німеччина, Франція; кейс Нідерландів
6. Наскрізні практики: кібер, гібридні загрози, КІ, тероризм
7. Чинники ефективності та уроки для України

Після вивчення теми ви зможете:

- порівнювати національні моделі безпеки держав ЄС
- пояснювати концепції комплексної безпеки та тотальної оборони
- визначати чинники ефективності стратегій безпеки
- адаптувати кращі практики до умов України

Ключові поняття теми

Co-funded by the European Union

Стратегія національної безпеки
National security strategy

Документ, що визначає інтереси, загрози, цілі та інструменти безпекової політики держави.

Комплексна безпека
Comprehensive security

Фінська модель співпраці влади, бізнесу, громадських організацій і громадян для захисту життєво важливих функцій.

Тотальна оборона
Total defence

Шведська концепція поєднання військової та цивільної оборони; обов'язок усіх жителів.

Підхід «усього суспільства»
Whole-of-society approach

Залучення всіх суспільних акторів до готовності та реагування на кризи.

Стійкість
Resilience

Здатність суспільства й економіки протистояти шокам, адаптуватися та швидко відновлюватися.

Психологічна оборона
Psychological defence

Захист суспільства від іноземного інформаційного впливу та дезінформації.

Багаторівневий підхід до стратегій безпеки

Co-funded by the European Union

Рівень ЄС	спільна оцінка загроз (2020), Стратегічний компас, Союз готовності, ProtectEU, регулювання (NIS2, CER)
Національний рівень	стратегії національної безпеки, оборонні бюджети, закони про кризи, національні агентства
Рівень суспільства	бізнес, громадські організації, місцеві громади, домогосподарства

Спільні риси ефективних стратегій

- інтеграція – узгодження національних і європейських ініціатив
- стійкість – готовність до широкого спектра загроз
- адаптивність – регулярний перегляд і навчання
- співпраця – всередині держави, між державами та з партнерами

Типологія національних моделей безпеки в ЄС

Co-funded by the European Union

Північна модель стійкості

Фінляндія, Швеція, Данія

комплексна безпека / тотальна оборона, участь громадян і бізнесу

Модель «фронтових» держав

Польща, Литва, Латвія, Естонія

оборонні видатки > 3,5% ВВП, укріплення кордонів, резерви

Модель великих держав

Німеччина, Франція, Італія

інтегрована безпека, ядерне стримування (Франція), оборонна промисловість

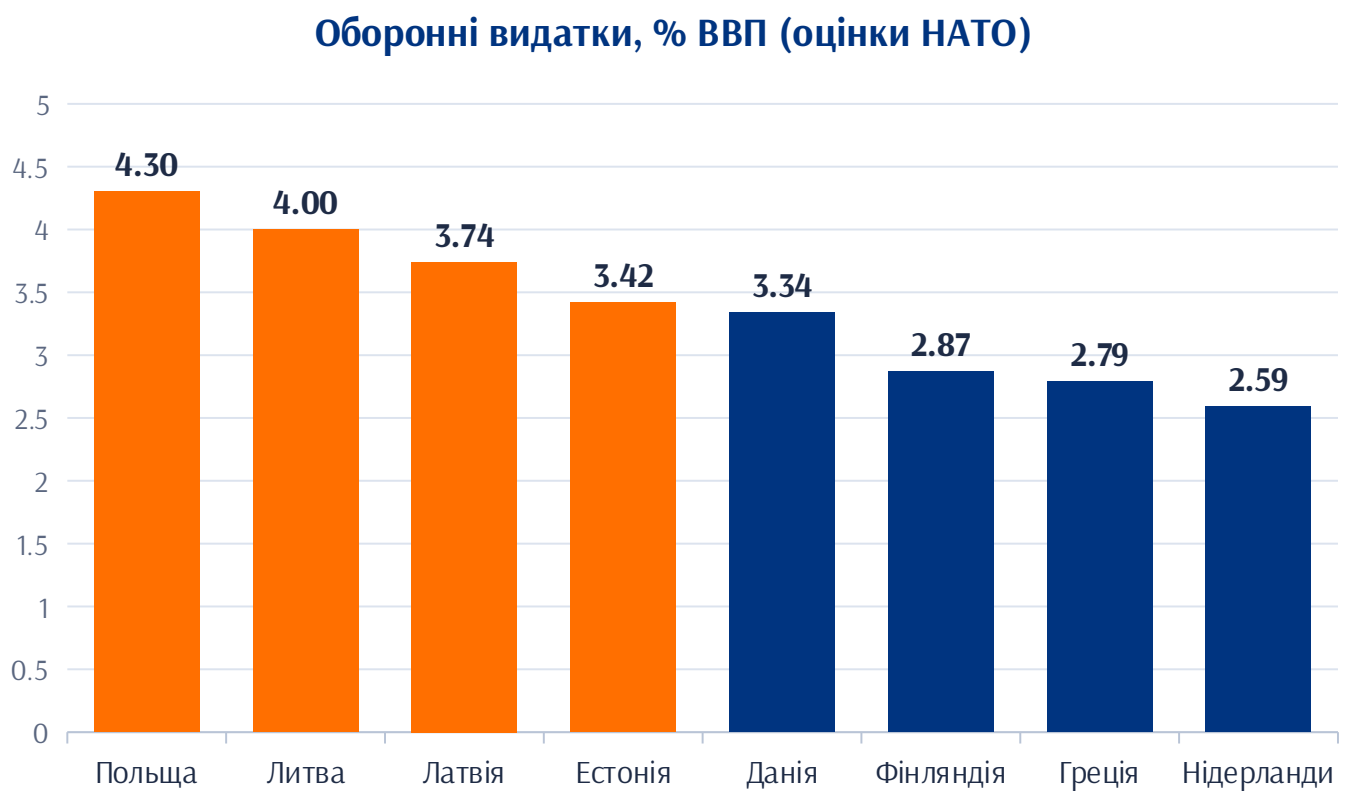
Модель економічної безпеки

Нідерланди, Бельгія

захист технологій, експортний контроль, ланцюги постачання

Оборонні видатки держав ЄС — лідерів НАТО, 2025 р.

Co-funded by the European Union

Джерело: NATO Secretary General's Annual Report 2025 (26.03.2026); уряд Польщі.

3 держави ЄС уже перевищили ціль НАТО 3,5% (Польща, Литва, Латвія)

4,8% план Польщі на 2026 р. (≈ 200 млрд злотих)

5% ціль НАТО до 2035 р.

Фінляндія: модель комплексної безпеки

Co-funded by the European Union

2017
Стратегія безпеки суспільства – урядова постанова (оновлюється)

≈ 50 500
укриттів цивільного захисту – для ≈ 4,8 млн осіб

2,87%
ВВП – оборонні видатки 2025 р.; член НАТО з 2023 р.

Комітет безпеки
міжвідомчий орган: міністерства, бізнес, громадські організації; щорічний звіт керівництву держави

Безпека постачання
Національне агентство безпеки постачання: стратегічні резерви пального, ліків, продовольства

Національні оборонні курси
спільне навчання посадовців, бізнесменів, журналістів і духовенства

Джерела: Security Committee of Finland; FIIA (2024).

Сім життєво важливих функцій суспільства (Фінляндія)

Co-funded by the European Union

Керівництво державою

Міжнародна діяльність і діяльність у ЄС

Оборонна спроможність

Внутрішня безпека

Економіка, інфраструктура, безпека постачання

Функціонування населення і послуги

Психологічна стійкість

Кожну функцію закріплено за відповідальними міністерствами

Принцип: загроза будь-якого типу оцінюється через вплив на ці функції, а не через відомство, що за неї відповідає.

Від фінської моделі — до Союзу готовності ЄС

Co-funded by the European Union

03.2024

Доручення Комісії

С. Ніїністьо готує доповідь про готовність ЄС

30.10.2024

«Безпечніше разом»

165 с.; підхід «усіх загроз і всіх ризиків»

03.2025

Стратегія Союзу готовності

самодостатність громадян ≥ 72 год

2026

Впровадження

вправи, запаси, координація ЄС і держав

Рекомендація доповіді: спрямовувати щонайменше 20% бюджету ЄС на безпеку та готовність до криз (це пропозиція, а не чинна норма).

Швеція: тотальна оборона

Co-funded by the European Union

5-те
видання брошури «На випадок кризи чи війни» (листопад 2024 р.) — до кожного домогосподарства

≈ 12 млрд SEK
на цивільну оборону у 2026–2028 рр. (бюджет 2026)

2024
вступ до НАТО

Військова + цивільна оборона
єдина система; обов'язок тотальної оборони для громадян і резидентів

Агентство психологічної оборони (2022)
виявлення та протидія іноземним інформаційним впливам — унікальний орган у ЄС

Агентство цивільної оборони та стійкості
з 01.01.2026 замінило MSB; муніципалітети зобов'язані мати плани готовності

Джерела: уряд Швеції (government.se, 2025); MCF.

Польща: лідер оборонних видатків НАТО

Co-funded by the European Union

4,3% → 4,8%
ВВП на оборону: 2025 р. (НАТО) → план 2026 р.

43,7 млрд €
найбільша частка позик SAFE

2024–2028
програма «Східний щит» (Tarcza Wschód)

Східний щит
укріплення кордону з РФ і Білоруссю; поєднується з Балтійською оборонною лінією

Ціна безпеки
запланований дефіцит бюджету 2026 р. — ≈ 6,5% ВВП, один із найвищих у ЄС

Ініціатива 5%
пропозиція 5% ВВП, ухвалена на саміті НАТО у Гаазі 2025 р., походить від Польщі

Джерела: NATO (2026); уряд Польщі; FPRI (липень 2026).

Країни Балтії: оборона «на передовій»

Co-funded by the European Union

4,00%
ВВП — Литва (2025)

3,74%
ВВП — Латвія (2025)

3,42%
ВВП — Естонія (2025)

Балтійська оборонна лінія
спільна система укріплень на кордоні з РФ і Білоруссю, пов'язана зі Східним щитом Польщі

Резерв і добровольці
Ліга оборони Естонії, Стрілецька спілка Литви, відновлений призов

Захист Балтійського моря
після пошкодження кабелю Estlink 2 (грудень 2024 р.) НАТО запустило Baltic Sentry

Джерела: NATO (2026); FPRI (2026).

Німеччина: від «Zeitenwende» до інтегрованої безпеки

Co-funded by the European Union

2022

«Zeitenwende»

спецфонд Бундесверу 100 млрд €

06.2023

Перша Стратегія нац. безпеки

«інтегрована безпека»: обороноздатність, стійкість, сталість

03.2025

Реформа «боргового гальма»

оборонні видатки › 1% ВВП не обмежуються

2026

Рекордний бюджет

≈ 108 млрд € на оборону; ціль 3,5% ВВП до 2029 р.

Економічний ефект: оборона стає інструментом промислової політики, але зростає борг і процентні витрати бюджету.

Франція: стратегічна автономія і ядерне стримування

Co-funded by the European Union

413 млрд €
Закон про військове програмування 2024–2030

64 млрд €
оборонний бюджет у 2027 р. – удвічі більше, ніж у 2017 р.

14.07.2025
оновлений Національний стратегічний огляд

Ядерне стримування
єдина ядерна держава ЄС; дискусія про «європейський вимір» стримування

«Економіка війни»
пріоритети: дрони, боєприпаси, РЕБ, протиповітряна оборона

Фіскальне обмеження
борг > 3,3 трлн € обмежує можливості нарощування видатків

Джерела: ESD (2025); RUSI (2025); Reuters.

Кейс Нідерландів: економічна безпека на практиці (Nexperia)

Co-funded by the European Union

30.09.2025

Закон про доступність товарів

уряд вперше застосував закон 1952 р. щодо чипмейкера Nexperia

10.2025

Рішення суду

відсторонення CEO; акції передано адміністратору

19.11.2025

Призупинення наказу

після переговорів з Китаєм і партнерами

02.2026

Розслідування триває

тимчасові заходи суду збережено

Урок: захист стратегічних активів потребує поєднання правових інструментів, дипломатії та координації в ЄС (див. Тему 4).

Порівняння національних практик

Co-funded by the European Union

Країна	Ключовий документ / інструмент	Інституційна особливість	Акцент
Фінляндія	Стратегія безпеки суспільства (2017)	Комітет безпеки	комплексна безпека
Швеція	Закон про тотальну оборону; брошура 2024	Агентство психологічної оборони	цивільна оборона
Польща	Програма «Східний щит»	Фонд підтримки ЗС	стримування, кордон
Німеччина	Стратегія нац. безпеки (2023)	реформа «боргового гальма»	інтегрована безпека
Франція	LPM 2024–2030; стратегічний огляд 2025	ядерні сили	автономія
Нідерланди	Закон про доступність товарів	скринінг інвестицій	технології

Кібербезпека: європейська рамка і національні практики

Co-funded by the European Union

Акти ЄС: Директива NIS2, Закон про кібербезпеку (2019), Закон про кіберстійкість (2024), Закон про кіберсолідарність (2025)

Естонія
після кібератак 2007 р. — центр НАТО CCDCOE у Таллінні, кіберліга добровольців

Франція / Німеччина
національні агентства ANSSI і BSI — сертифікація, захист держорганів

Нідерланди
NCSC і державно-приватні партнерства

Усі держави ЄС
національні стратегії кібербезпеки й імплементація NIS2

Протидія гібридним загрозам: практика 2024–2026 рр.

Co-funded by the European Union

Підводні кабелі

пошкодження Estlink 2 (грудень 2024 р.) → місія НАТО Baltic Sentry (з січня 2025 р.)

Вторгнення дронів

вересень 2025 р. — дрони над Польщею → операція НАТО Eastern Sentry

«Тіньовий флот»

санкції ЄС проти суден, що обходять обмеження на нафту РФ

Інформаційні операції

психологічна оборона (Швеція), протидія FIMI в EEAS

Центр Hybrid CoE (Гельсінкі)

з 2017 р.: дослідження, навчання, вправи ЄС–НАТО

Команди швидкого реагування ЄС

підтримка держав у разі гібридних кампаній

Внутрішня безпека та протидія тероризму

Co-funded by the European Union

Директива (ЄС) 2017/541
криміналізація терористичної діяльності, фінансування, поїздок іноземних бойовиків

Обмін інформацією
Шенгенська інформаційна система, PNR, Європол; нова система в'їзду/виїзду

ProtectEU (2025)
стратегія внутрішньої безпеки до 2030 р.: організована злочинність, тероризм, гібридні загрози

Національні практики
шкали рівнів загрози (Франція – Vigipirate, Бельгія – OCAM), захист публічних місць

Захист критичної інфраструктури та ланцюгів постачання

Co-funded by the European Union

Директива CER (2022/2557)

держави визначають критичних суб'єктів в 11 секторах (енергетика, транспорт, вода, цифрова інфраструктура та ін.) і контролюють їхні плани стійкості

Готовність до ХБРЯ-загроз

координація заходів проти хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних загроз; резерви rescEU

Ланцюги постачання

диверсифікація джерел енергії та сировини, стратегічні запаси (практика Фінляндії)

Регіональні формати співпраці держав-членів

Co-funded by the European Union

NORDEFCO

оборонна співпраця Північних країн: спільні закупівлі, навчання

Об'єднані експедиційні сили (JEF)

10 держав під проводом Великої Британії; Балтійське море

Веймарський трикутник

Франція, Німеччина, Польща – політична координація

Бухарестська дев'ятка (B9)

держави східного флангу НАТО від Естонії до Румунії

Коаліції спроможностей

групи держав навколо конкретних проєктів (ППО, дрони)

НАТО та ООН

колективна оборона, миротворчість, санкційна політика

Чинники ефективності стратегій безпеки

Co-funded by the European Union

Правова основа
закони про готовність і кризи, чіткий розподіл відповідальності

Стабільне фінансування
багаторічні програми (LPM у Франції, бюджетні пакети в Швеції)

Довіра та участь суспільства
інформування населення, волонтерські організації, навчання

Регулярні навчання
спільні вправи влади, бізнесу і громад

Перегляд і адаптація
щорічні звіти про стан готовності, оновлення стратегій

Уроки для України

Co-funded by the European Union

Україна вже має унікальний досвід стійкості:

- енергетична стійкість під обстрілами
- цифрові держпослуги (Дія)
- виробництво дронів і протидронових систем
- Концепція забезпечення національної системи стійкості (2021)

Від Фінляндії
координаційний орган, що об'єднує владу, бізнес і громадянське суспільство

Від Швеції
інституціоналізована психологічна оборона та освіта населення

Від Польщі та Балтії
довгострокове фінансування оборони й укріплення кордонів

Від Нідерландів
інструменти захисту стратегічних підприємств і технологій

Висновки

Co-funded by the European Union

1. Стратегії безпеки в ЄС поєднують європейську рамку з національними моделями, що відображають географію та історію держав.
2. Північна модель (Фінляндія, Швеція) — найповніший приклад залучення всього суспільства; вона стала основою Союзу готовності ЄС.
3. Держави східного флангу вже перевищують ціль НАТО 3,5% ВВП, але платять за це зростанням дефіцитів.
4. Великі держави переходять до «інтегрованої безпеки», поєднуючи оборону, промислову й економічну політику.
5. Україна може і переймати досвід ЄС, і пропонувати власні практики стійкості.

Питання для самоперевірки та обговорення

Co-funded by the European Union

1. Які рівні має система стратегій безпеки в ЄС?
2. У чому суть фінської моделі комплексної безпеки?
3. Чим тотальна оборона Швеції відрізняється від фінської моделі?
4. Чому держави східного флангу витрачають понад 3,5% ВВП?
5. Що змінила реформа «боргового гальма» в Німеччині?
6. Які уроки дає кейс Nexperia для економічної безпеки?
7. Які гібридні загрози найактуальніші для ЄС у 2025–2026 рр.?
8. Які практики ЄС варто адаптувати в Україні?

Рекомендовані джерела

Co-funded by the European Union

Стратегічні та нормативні документи

- Security Strategy for Society (Finland, 2017).
- Niinistö S. Safer Together (2024).
- Nationale Sicherheitsstrategie (Deutschland, 2023).
- Revue nationale stratégique 2025 (France).
- Directive (EU) 2022/2557 (CER); Directive (EU) 2022/2555 (NIS2).

Дані та аналітика

- NATO. Secretary General's Annual Report 2025 (2026).
- Swedish Civil Defence and Resilience Agency. In case of crisis or war (2024).
- FIIA. The Niinistö report on preparedness (2024).
- FPRI. East Shield: Poland's Role (2026).
- Hybrid CoE. Публікації з гібридних загроз.

Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Дякую за увагу!

Співфінансовано Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать лише автору(-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні EACEA не несуть за них відповідальності.

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.